

شورای سیاستگذاری حوزه علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

استان قزوین، شهر قزوین، مؤسسه عالی حوزوی کوثر قزوین

عنوان:

مستندات قرآنی حیات معنوی در دعای ابوحمزہ ثمالی

استاد راهنما

جناب آقای دکتر داود معماری

نگارنده

زیبا رمضانی زیارانی

سال تدوین

تابستان 1403

خدای خوب و مهربانم؛ تو را ستایش می کنم برای آنکه قلب
مرا از لوث شرک پاکیزه ساختی، و تو را سپاس می کنم برای آن که
زبانم را به ذکر و گشوری. سپاس خدای را که تنها او را به دعا می
خوانم، ستایش خدای را برای هر حاجتی او را ندا می کنم. سپاس
خدای را که به او چشم امید دارم. ستایش خدای را که مرا به خودش
واگذاشت. سپاس خدای را که از خطا و گناهانم، حلم و بردباری نمود.
ان شاء الله مشمول دعای امام سجاد (علیه السلام) قرار گیریم. آمین

تقدیم به صالحان گذشته، و صالحان باقی و صالحان آینده، و افرادی که ایمان ثابت دارند و بصیرتی در دین و فراستی در حکم و فهم و هوشی در علم کتاب دارند و به نور معرفت روسفید هستند و تا جهان باقی است میل و رغبتشان به خدای متعال معطوف است و برای رضای خدا و آیین پیامبر اکرم (صلوات الله علیه و آله) بمیرند؛ حال خدایا، رفیقا، ما، پدر و مادر ما، خانواده ما، اساتید ما، معلمین ما، تمام مرد و زن اهل ایمان از زندگان و مردگان را در زمره اینان قرار بده.

با تشکر و سپاس بی نهایت از استاد راهنمای ماهر و فریخته، جناب آقای دکتر داود معماری که از محضر ایشان در این پایان نامه، با روشن گری و کارگشایی ثمربخش بهره ها بردم، ان شاء الله همیشه و در همه حال با کلام نافذ و عزم راسخ و با تولید علم و دانش و پژوهش به زندگی سعادت‌مندانه دنیوی و رستگاری اخروی برسند.

سپاس از مدیریت محترم و محترمه و کادر پر تلاش مؤسسه آموزش عالی حوزوی کوثر قزوین که با جریان رود؛ سرسبزی، با دریاچه؛ بوستان و با دریا؛ گلستان را به مردم سرزمینم هدیه می کنند. و سپاس از همه بزرگوارانی که با صبر و درایت، مرا در این مدت یاری فرمودند.

قرآن کریم وفای به عهد با مشرکان را لازم می‌داند. و به فیض خودیابی یا خودشناسی برسد که همان کرامتی است که در سرشت انسان است.

3. ارکان ایمان: عزت بنده در دنیا و آخرت زیاد می‌گردد به این که بنده خشم خود را فرو برد و امام سجاد (علیه السلام) می‌فرماید: خداوندا به من یقینی عطا کن که بدانم هیچ چیز به من نمی‌رسد، مگر آنچه تو برایم مقدر کردی و بالاترین مرحله ایمان نیز است. و بر پا کردن عدالت موجب دوام قدرت و حکومت می‌شود و جهاد کلید اندیشه‌ها و پندارهای فکری جامعه است.

4. نشانه‌های عمل صالح: الله؛ یگانه خالق است که مالک و داور بشر است. جانشینی انسان فضیلتی برای انسانیت انسانها است و کسب این مقام با سرافرازی امتحان صورت می‌پذیرد و با ایمان و عمل صالح به حیات طیب دست پیدا می‌کند و انسان با دعای همراه حضور قلب به اوج کمالات می‌رسد و با استغفار رحمت الهی را در درون خود احساس می‌کند.

5. آثار معنوی عمل صالح: خدای متعال رنگ توحیدی و ایمانی را در فطرت ما نهادینه کرده، دین اسلام را برای خودش خالص گردانیده و اعمال دین نیز خالص برای او باشد و با دل‌های بیدار و آگاه از حقیقت بستری برای آرامش یاد خدای متعال می‌شود و خضوع و فروتنی و خشوع مایه نزدیکی به خداست و ترس همراه با عظمت خدای متعال در قلب‌ها، بزرگی می‌آورد.

6. ویژگی‌های عمل صالح: کارهایی که برای رضای خدای متعال و به دور از ریا باشد همان اخلاص است و بهترین راه عبادت و بندگی رضا و اختیار و آرامش است که به مرحله تقویت و ثبات ایمان و عمل صالح برسد و بهترین نعمتی که خدای تعالی به بندگان عطا می‌فرماید عاقبت بخیری است و پایین‌ترین حالت نفس که انسان را مجبور به اعمال و رفتاری می‌کند که موجب سقوط بنده است نفس اماره است که باید به خدای متعال پناه برد که به استخدام نفس اماره در نیاید.

7. اسلام اقرار زبانی به توحید و رسالت پیامبر اکرم (صلوات الله علیه و آله) و ایمان، باور قلبی و شناخت ولایت و مرحله کمال است. مهم‌ترین عامل نجات از شیطان و دیگر دشمنان توکل به خدای متعال در پرتو ایمان است. تقوا انعکاس نور حق است که درمان دل‌ها پاکی جان و امنیت ترس‌های درونی و روشنی بخش تاریکی‌هاست. صالح‌المؤمنین، افراد با ایمان و شایسته و صالح را شامل می‌شود که یار و یاور پیامبر اسلام هستند. و احکام دینی بیانگر زمینه‌های ذهنی و باطنی افراد با ایمان است که با قبول مسئولیت، انجام وظیفه می‌کنند. حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) قیام می‌کند و حکومت او به مشرق و مغرب فرا می‌رسد و خدای متعال توسط او دین خود را بر تمام ادیان غالب می‌سازد و خداوند به آنها که ایمان دارند و عمل صالح انجام می‌دهند، وعده داده است که حکومت روی زمین را در اختیار شان بگذارد.

با توجه به نتایج بدست آمده در مورد سؤال‌های فرعی، پاسخ سوال اصلی نیز واضح و روشن است. در واقع، مجموع یافته‌های مربوط به سوال‌های فرعی، پاسخ گوی سؤال اصلی پژوهش محسوب می‌گردد.

محدودیت ها و پیشنهادات:

پژوهش حاضر مانند هر پژوهش دیگری در حوزه تفسیری با محدودیت هایی مواجه بوده است. بیان آن در هر پژوهش، به پژوهشگران کمک می کند تا با آگاهی کامل به رفع موانع محدودیت ها بپردازند. عمده ترین محدودیت این پژوهش با پیشنهادات ذکر می شود.

1. در این پژوهش با توجه به موضوع، به یکی از دعاها پرداخته و امکان استفاده از دعاها را دیگر نبوده است، پیشنهاد می شود محققین بزرگوار از دعاها را دیگر استفاده کنند.

2. تمام مطالب پژوهش با عقل و راییت و به صورت سنجیده آورده شده است و تمام توان بکار گرفته شده است تا مطالب با بهترین کیفیت به صورت مطلوب ارائه گردد، اما پیشنهاد می شود در صورت علاقمند بودن محققان در این زمینه هر فصل را جداگانه به صورت پایان نامه و زیر مجموعه فصل ها برای مقاله استفاده کنند.

3. در پژوهش تفسیری منبع اصلی قرآن کریم است و صدر صد پژوهش را شامل می شود؛ پیشنهاد می شود در تمام تحقیقات از قرآن کریم استفاده شود؛ زیرا زیر بنای همه تحقیقات قرآن کریم است و محقق به نتیجه مطلوب می رسد.

پیشنهادهای عملی و اجرایی:

پیشنهاد می شود:

1. مدیران و مسئولین اجرایی کشور برای تغییرات فرهنگی، اعتقادی و اجتماعی در فرد و جامعه استدلال و برهان منطقی در زمان و مکان مناسب با شیوه های تبلیغ را برای مخاطبان فراهم کنند، و با روش پسندیده و مفید در تبلیغ دین و هدایت انسانها، مردم را به سودمندی دین و زیان بی دینی، آگاه سازند.

2. با ذکر سرنوشت و تاریخ جوامع و فرهنگ های گذشته که به دلایل مختلف از بین رفته اند شرایطی را فراهم کنند که با بهره برداری صحیح و به موقع از آن از نابودی جامعه و فرهنگ، در آینده جلوگیری شود.

فهرست منابع و مآخذ

قرآن کریم ، ترجمه مهدی الهی قمشه ای .

قرآن کریم، خط عثمان طه ، ترجمه محمد شائق ، چاپ دوم، قم، کیمیا ، 1381 .

پیامبر اکرم (صلوات الله علیه و آله) ، نهج الفصاحه، علی اکبر مترجم میرزایی، چاپ هفتم ، قم، چاف، 1387 ش .

علی بن ابی طالب (علیه السلام) :امام اول، غررالحکم و دررالکلم آمدی، ترجمه هاشم رسولی محلاتی ، ج 2، چاپ نهم ، تهران ، فرهنگ اسلامی 1386

کتاب

ابی نصر حسن بن فضل طبرسی ، رضی الدین ، مکارم الاخلاق ، ج 2 ، تهران ، انتشارات دارالکتب الاسلامیه تهران سوق السلطانی در دو جلد .

ارفع ، سید کاظم ، تفسیر بیان الرحمن ، ج، چاپ اول، تهران: ذکر 1390

اسلامی پناه ، مهدی ، بیان نوین در تفسیر قرآن کریم ، ج ، چاپ اول ، تهران : افق اندیشه 1390.

- آشتیانی ، احمد ، اندرزا : طرائف الحكم ، چاپ دوم ، تهران ، جعفر 1392 .
- آذر ، امیر اسماعیل ، قرآن در شعر پارسی ، ج ، چاپ اول تهران به سخن ، 1394 .
- آخوندی ، محمد باقر ، ایازاری ، علی نقی ، مفاهیم اجتماعی در قرآن ، ج ، چاپ اول ، قم ، بوستان کتاب 1389 .
- جان ل ، اسپوزیتو ، دایره المعارف جهان نوین اسلام ، ترجمه حسن طاهری ، محمد دشتی ، مهدی دشتی ، ج_ چاپ اول ، تهران ، کتاب مرجع ، 1389 .
- جوادی آملی ، عبدالله ، تسنیم تفسیر قرآن کریم ، ج سی و ششم ، چاپ اول ، قم ، بوستان کتاب 1386 .
- جوادی آملی ، عبدالله ، تفسیر موضوعی قرآن کریم (جامعه در قرآن) ج 17 ، چ 3 ، قم : اسراء 1389 ه.ش
- جهان بخش ، بتول ، از ایمان تا ایمان ، چاپ اول ، تهران به سفیر اردهال ، 1390 .
- حسینی طهرانی ، سید محمد حسین ، شرح فقراتی از دعای ابوحمزه ثمالی ، ج ، چاپ اول ، تهران ، مکتب وحی 1396 .
- حسین ابن محمد ، راغب اصفهانی ، مفردات فی غریب القرآن ، تحقیق ، صفوان ، عدنان داودی ج اول بیروت الدار العلم 1412 ق .
- دشتی ، محمد ، فرهنگ سخنان نورانی معصومین (علیه السلام) ، ج_ ، چاپ اول ، تهران ، بهشت جاوید 1391 .
- رامین ، علی ، فانی ، کامران ، سادات ، محمد علی ، دانشنامه دانش گستر ، ج _ ، چاپ دوم ، تهران : موسسه دانش گستر روز ، 1393
- سید قطب ، فی ظلال القرآن ، ج 4 ، بیروت ، دارالشرق ، 1412 ق .
- صدر ، احمد ، فانی ، کامران ، خرمشاهی ، بهاءالدین ، دایره المعارف تشیع ، ج_ ، چاپ اول ، تهران حکمت 1391 .
- طالقانی ، سید محمود ، پرتوی از قرآن ، ج_ ، چاپ _ ، _ ، 1347 ادبش . 1388 ه ق
- طباطبایی ، محمد حسین ، ترجمه تفسیر المیزان ، ترجمه سید محمد باقر موسوی همدانی ، ج_ ، چاپ ، قم : دفتر انتشارات اسلامی 1374 .
- قرائتی ، محسن ، تفسیر نور ، ج _ ، چاپ اول ، تهران ، مرکز فرهنگی درسهایی از قرآن ، 1388 .
- قدیانی ، عباس ، فرهنگ جامع ادیان و مذاهب ، چاپ دوم ، تهران ، آرون 1392 .
- کلینی ، محمد بن یعقوب ، اصول کافی ، مترجم : حسین استاد ولی ، جلد _ ، چاپ سوم ، قم : دارالعلم ، 13 .

- مصاح بن عبدالله ، گلستان سعدی ، چاپ اول، قم : ظهور ، 1388
- مولانا جلال الدین ، محمد بلخی روحی ، زمزمه جان ، شرح مثنوی معنوی ، جلد اول ، چاپ اول ، سال 1393
- مصباح یزدی ، آیه الله محمد تقی ، بر درگاه دوست : شرح فراز هایی از دعای ابوحمزه ثمالی ، افتتاح و مکارم اخلاق ، تدوین و نگارش : عباس قاسمیان ، چاپ چهارم ، قم : صدف 1382
- مجلسی ، محمد باقر ، عین الحیاه ، چاپ اول ، تهران ، بی زمان ، 1391 .
- مغنیه ، محمد جواد ، تفسیر کاشف ، ترجمه موسی دانش ، ج 2 ، چاپ دوم ، قم ، بوستان کتاب ، 1386
- مکارم شیرازی ، ناصر ، پیام قرآن ، ج _ ، چاپ نهم ، تهران ، دارالکتب اسلامی 1386 هـ . ش
- معطوف ، لوئیس ، المنجد ، مترجم محمد بندر ریگی ، ج _ ، چاپ ششم ، تهران : ایران ، 1386 .
- محمد بن مکرم ابن منظور ، لسان العرب ، ج 2 ، بیروت ، دارصادر
- نراقی ، مولا مهدی ، علم اخلاق اسلامی ، گزیده جامع السعادت ، سید جلال الدین مجتبی ، چاپ هشتم ، تهران : حکمت ، 1386 .
- نراقی ، ملا احمد ، معراج السعادت ، چاپ اول ، تهران ، نور محبت ، 1391
- نراقی ، محمد مهدی ، جامع السعادت ، ج 3 ، موسسه الاعلمی بیروت .
- سایت
- جوادی آملی ، عبدالله ، شرح دعای ابوحمزه ثمالی / بخش ششم ، سایت : موسسه اهل بیت (علیه السلام) .
- کمالی ، شیرین ، انسان الهی ، سیاسی در آینه دعای ابوحمزه ثمالی ، سایت بصیرت 26 خرداد 1396 .